

***De Standaard* en de katholiek-Vlaamse politieke strijd vanaf eind 1918 tot medio 1925. Nabeschuiving**

Paul DE CONINCK

Het onderzoek naar de houding van *De Standaard* tegenover het politieke bedrijf in België vanaf eind 1918 tot midden 1925 leverde een aantal o.i. vermeldenswaardige bevindingen op, die hierna thematisch worden weergegeven.

In de loop van het eerste halfjaar van de krant sprak F. Van Cauwelaert zich herhaaldelijk uit voor *samenwerking tussen loyale Vlamingen*. In dit verband maakte hij evenwel een onderscheid tussen bovenpartijdige samenwerking en interne partijwerking. „Praktische eenheid” tussen Vlamingen van verschillende politieke kleur, godsdienstige overtuiging, ja zelfs staatsopvatting, moest beperkt blijven tot de tactische dimensie van de Vlaamse strijd. In zijn ogen was dit de opdracht van het Algemeen Vlaams Verbond. Van strategisch belang echter achtte hij de frontvorming van Vlamingen in elke bestaande partij. Voor de Vlaamse emancipatie binnen de Katholieke Partij stelde hij zijn hoop op de Katholiek-Vlaamse Verbonden en kende hij een voorttrekkersrol toe aan de standsgroeperingen en de Vlaamse frontsoldaten. Tot ca. half september 1919 waren deze overwegingen richtinggevend voor inhoud en werking van het dagblad, zoals blijkt uit de editorialem en uit de samenstelling van de redactie en van de medewerkerskring.

Die geest van verdraagzaamheid en openheid kwam vrij snel onder druk te staan.

De bezwaren die van gezaghebbende, katholiek-vlaamsgezinde zijde rezen tegen het pluralistische *Algemeen Vlaams Verbond*, kon Van Cauwelaert nog vrij gemakkelijk pareren door o.m. te verwijzen naar de nakende oprichting van de Katholieke Vlaamse Landsbond. Na half juli 1919 trad hij in editorialem van zijn krant niet meer op als promotor van het Verbond, dat toen reeds duidelijk zijn politiek onvermogen had gedemonstreerd.

Over het *Vlaams Front* deed het dagblad in zijn hoofdartikelen er het zwijgen toe, zolang er tussen de leiders van het Front en de katholieke minimalisten werd gepraat over een mogelijke samenwerking met het oog op de parlementsverkiezingen van november 1919. Na de mislukking van die onderhandelingen

* Zie *Wetenschappelijke Tijdingen*, XLVII (1988), p. 228-235; XLVIII (1989), p. 74-93 en p. 210-225.

evolueerde vanaf medio september de houding van kritisch naar afwijzend. Dit geschiedde mede onder druk van de Katholieke Vlaamse Kamergroep en met name van A. Van de Vyvere, de toen meest invloedrijke katholiek-minimalistische politicus. Niettegenstaande Van Cauwelaerts aansporingen, vermaningen e.d. waren de zelfbewuste A. Van de Perre en F. De Pillecyn, de radicaal-vlaamsgezinde redactiesecretaris, voornamelijk niet bereid het Vlaamse Front te bekampen. Hierin kwam pas midden 1921 verandering, toen beiden de Frontpartij kortzichtigheid en intolerantie verweten.

Zoals blijkt uit het incidentrijke verloop van De Pillecyns redacteurschap, ging de weg van de *frontmannen*, die actief wilden zijn in de Katholieke Partij, niet over rozen. Van meet aan waren de politieke zwaargewichten in het Vlaams-katholieke kamp erg beducht voor de frontistische erop-en-erover-mentaliteit, die ze ook bespeurden in sommige artikelen en berichten in *De Standaard*. Van Cauwelaert, die meestal een open oor had voor hun bezwaren, wees zijn redactiesecretaris meermaals op de noodzaak van een loyale houding t.a.v. de Kamergroep en haar politiek. De Pillecyn hield echter vast aan het „noodzakelijk onderscheid tussen een blad en een politieke groep” en hij hekelde van 1919 tot 1921 herhaaldelijk het politiek opportunisme van o.m. Van de Vyvere en Poulet, en roerde, tot ergernis van o.m. voornoemden, geregeld de Vlaamse grieventrommel. De breuk kwam er in de loop van het voor vlaamsgezinden penibele hogeschooldebat. Veroordeeld om machteloos-zwijgend toe te kijken hoe „Gent of niets” werd gereduceerd tot „Gent of iets”, hield de redactiesecretaris het voor bekeken en hij nam half mei 1922 ontslag. Even later kwam er ook een feitelijk einde aan de „losse” medewerking van de katholieke nationalist L. Dosfel. Het vertrek van deze flaminganten had evenwel niet tot gevolg dat de krant voortaan de radicale Vlamingen doodzweg of vijandig bejegende. Toen ze het in 1922 opnam voor Pater Stracke en F. Daels en midden 1924 pleitte voor eendrachtige samenwerking „onder al de katholieke Vlamingen”, werd terdege rekening gehouden met de mogelijke politieke effecten van dergelijke stellingnamen. Op eenzelfde goedgegunstigheid kon Daels immers niet meer rekenen, toen hij in 1923 de boycot afkondigde tegen de „Nolf-barak” en toen hij in 1925 het electorale strijdperk betrad met de Katholieke Christelijke Volkspartij voor Vlaanderen.

Bij het eerste verschijnen van *De Standaard* kondigde de kranteleiding aan „te zullen handelen als *vlaamsgezinde democraten*”. Immers, in het licht van de „nieuwe tijd” schiep de koppeling van Vlaamse revendicaties aan de eis voor meer democratie perspectieven voor Vlaamse emancipatie, zowel op het vlak van de nationale politiek als binnen de Katholieke Partij.

Bij de installatie van de eerste regering-Delacroix verzocht Van Cauwelaert haar tegemoet te komen aan de Vlaamse en de christen-democratische verzuchtingen. Gelijktijdig stak hij met zijn principiële voorkeur voor een „democrati-

sche concentratie'' een waarschuwend vinger uit naar de vlaamsonwillige en behoudsgezinde partijgenoten.

Tijdens de malaise die midden september 1920 heerste n.a.v. het Frans-Belgische militaire akkoord, hield hij in de krant een opgemerkt pleidooi voor een in Vlaams en democratisch opzicht geprofileerd katholiek partijleven in Vlaanderen. Aan deze wens van de promotoren van de Katholieke Vlaamse Landsbond werd bij de reorganisatie van de Katholieke Partij niet of nauwelijks tegemoet gekomen, daar de rol van de Landsbond vanaf eind 1920 tot die van Vlaamse drukingsgroep werd herleid. Tegenover deze opoffer stond de „zekere toenadering'' die toentertijd tussen socialisten en een deel van de vlaamsgezinde katholieken en christen-democraten tot stand kwam en waarvoor Van de Perre en Van Cauwelaert in hun krant ijverden.

Deze lijn werd tijdens de regering-Carton de Wiart voortgezet. Tegen de „anti-Vlaamse reactie'', die Van Cauwelaert c.s. m.b.t. de netelige kwesties van bestuurlijke taalwet, leger, amnestie en Antwerps gemeentebestuur ontwaarden, werd in nauwe samenwerking met de vlaamsgezinde christen-democraten strijd geleverd. Uiteindelijk haalden een hardnekkige Van Cauwelaert en een strijdlustige Van de Perre hun slag thuis, toen de Kamergroep zich op 13 juli 1921 onthield bij de stemming over de begroting, er eind juli te Antwerpen een katholiek-socialistisch schepencollege tot stand kwam en — als klap op de vuurpijl — Van Cauwelaert drie weken vóór de parlementsverkiezingen benoemd werd tot burgemeester van de havenstad. Ook al stond de kiesstrijd in het teken van de „Grote beginselen'' van de zopas opgerichte Katholieke Unie, toch bleven Van de Perre, De Pillecyn en gelijkgezinden in *De Standaard* ageren tegen de anti-Vlaamse en anti-democratische liberalen en hun conservatieve bondgenoten.

De reacties op het in oktober 1922 bereikte hogeschoolakkoord in de schoot van de Katholieke Unie waren niet onverdeeld gunstig. Een verontruste Van de Perre waarschuwde de euforische Kamergroep voor een conservatief-liberaal manoeuvre om de vlaamsgezinden te dissociëren van de democraten. Deze vrees werd midden 1923 bewaarheid, toen de regering-Theunis de Kamergroep in een zodanige positie bracht dat een meerderheid ervan bereid was het „transactievoorstel'' inzake hogeschool- en legerkwestie te aanvaarden. De krant stond pal achter Van Cauwelaert die, bevrijd van het voorzitterschap van de Kamergroep, niet wilde weten van enige verpozing in de strijd om de vervaamsing van het leger. Hiermede nodigde hij christen-democraten en socialisten uit om de handen aan de ploeg te slaan. Met hun verzet tegen de ratificatie van het Frans-Belgische handelsverdrag wilden Van Cauwelaert, Van de Perre en gelijkgezinden ook afrekenen met „dat regiem'' van liberaal-conservatieve en anti-Vlaamse afdreiging. Met de hulp der christen-democraten en socialisten slaagden ze eind februari 1924 in die krachtproef. Ten tijde van de derde regering-Theunis, die het blad als „hopeloos lek'' bestempelde, werd

herhaaldelijk gewezen op de dreigende verknechting van de Rechterzijde in-gevolge de invloed van „liberaliserende tendensen”.

Tijdens de langdurige politieke crisis die volgde op de parlementsverkiezingen van 5 april 1925, eiste de krant van meet aan „meer democratie”. Na de mislukking van Van de Vyveres minderheidskabinet trok ze heftig ten strijde tegen de „conservatief-vlaamshatende macht”. Bij de uiteindelijke totstandkoming op 17 juni van de regering-Poullet-Vandervelde verheugde ze zich dan ook om deze „democratische overwinning”.

De oprichting eind 1919 van de *Katholieke Vlaamse Kamergroep* werd door *De Standaard* verwelkomd als een mijlpaal in het proces van katholiek-Vlaamse machtsverwerving op het parlementaire vlak.

Overeenkomstig de ziens- en handelwijze van de Kamergroep nam de krant een „afwachtede, maar oplettende houding” aan t.a.v. de tweede regering-Delacroix en ze verleende tot midden augustus 1920 haar medewerking aan de operatie-goodwill, om de Waalse partijgenoten voor het wetsvoorstel inzake bestuurlijk taalgebruik te winnen. Toen half augustus echter bleek dat de meerderheid van de senatoren dwars lag, werd het geweer van schouder gewisseld en voerde het dagblad i.s.m. de Landsbond campagne om de katholieke senatoren onder druk te zetten.

Tijdens de malaise die volgde op de totstandkoming van het Frans-Belgische militaire akkoord, nam Van Cauwelaert, in het voetspoor van Van de Perre, vanaf oktober 1920 een strakkere houding aan. Hierdoor wilde hij zijn collega's van de Kamergroep bewegen tot hardnekkigheid, zowel binnen de Rechterzijde als t.a.v. de regering. Tegelijkertijd weerde hij uit zijn krant radicaal-Vlaamse stellingnamen i.v.m. delicate politieke kwesties zoals de algemene amnestie-eis, om de bijwijlen gespannen verhouding binnen de Groep niet nodeloos te verscherpen. Nadat hij de Kamergroep uiteindelijk zover had gekregen dat ze zich midden juli 1921 onthield bij de stemming over de begroting, kondigde hij aan dat ze in de toekomst als zelfbewuste fractie beginselvast zou optreden. Aan die vastberadenheid was de heersende politieke crisis te Antwerpen niet vreemd, te meer daar deze kwestie van meet aan nationale dimensies vertoonde. Stuurde Van de Perre aan op een confrontatie binnen de Katholieke Partij tussen vlaamsgezinde democraten en anti-Vlaamse conservatieven, dan drong Van de Vyvere op wederzijds respect en loyauteit t.o. de Katholieke Unie aan. Van Cauwelaert had oren naar deze matigende taal; Van de Perre en De Pillecyn bleven zich echter verzetten tegen de dienende rol die politici aan de krant wilden toekennen.

Ten tijde van de vorming en van de installatie van de regering-Theunis stond het blad, evenals de door Van Cauwelaert aangevoerde „conditionelen” binnen de Kamergroep, aanvankelijk zeer gereserveerd tegenover dergelijk ministerie. Het matigde echter zijn houding na het offensief van de „participationisten” o.l.v. Van de Vyvere en Poullet, ook al bleef Van de Perre erg scep-

atisch en bleef De Pillecyn dwarsliggen. Overeenkomstig de politieke gedragslijn van de Kamergroep zette *De Standaard* zich in de loop van 1922 in voor de pacificatie binnen de Rechterzijde met het oog op een vergelijk i.v.m. de hogeschoolkwestie en de eerste helft van 1923 stond in het teken van de oplossing van dit vraagstuk. Deze campagnes waren in belangrijke mate het werk van twee parlementaire „speciale medewerkers”, die na het vertrek van De Pillecyn werden aangetrokken om de band tussen krant en Kamergroep aan te halen. Wel keek Van de Perre met sperswerpblik toe of de Groep niet afweek van haar oorspronkelijke stellingnamen inzake de vervlaamsing van Gent en inzake de legerkwestie. Aan die periode van relatieve eenstemmigheid kwam een einde, toen begin 1923 de leger- en de universiteitskwestie zich gelijktijdig in al hun scherpte stelden.

Vóór, tijdens en onmiddellijk na het schijnontslag van het ministerie-Theunis werden de leden van de Kamergroep in de krant herhaaldelijk tot eensgezindheid en vastberadenheid t.o.v. de regering aangespoord. Zodoende vertolkte ze het standpunt van de radicale vleugel binnen de Groep o.l.v. Van Cauwelaert, die van mening verschilde met de gematigden, aangevoerd door Van de Vyvere en Poulet, over de houding die moest aangenomen worden t.a.v. de regeringsontwerpen inzake Gent en het leger. Toen de meerderheid van de Groep niet bereid bleek Van Cauwelaert c.s. in een confrontatiepolitiek te volgen, stond *De Standaard* helemaal aan de zijde van laatstgenoemde, die besloten was voortaan zijn eigen weg te gaan. Eind november proclameerde Van de Perre zelfs de „volledige onafhankelijkheid” van de krant tegenover de Kamergroep. Toen hij deze echter een maand later zwaar op de korrel nam, ging hij zelfs voor Van Cauwelaert te ver.

De oprichting, in de zeer bewogen dagen vóór de totstandkoming van de regering-Poulet, van een zich als volwaardige fractie aandienende Katholieke Vlaamse Kamergroep bood perspectieven voor een nieuwe relatie met een door het overlijden van Van de Perre deels verweesde *De Standaard*.

Uit de voorgaande paragrafen komt F. Van Cauwelaert te voorschijn als de redactionele roerganger, die in overwegende mate richting gaf aan de inhoudelijke ontwikkeling van de krant. Daar A. Van de Perres aandeel hierin tot dusver wat onderbelicht bleef, lijkt het wenselijk uitdrukkelijk aandacht te besteden aan hun beider rol in de *politieke leiding* van het blad.

Te oordelen naar de hoofdartikelen die tijdens het eerste jaar verschenen, waren de twee voormannen het in die periode met elkaar eens over het programma van het dagblad, over de politieke prioriteiten en over de organisatie van de Vlaamse werking. Zo vergenoegde Van de Perre zich met het aanbrengen van eigen klemtonen bij de stellingnamen van zijn vriend en parlementaire collega. Minder gelukkig wellicht was hij met de groeiende aversie in het katholiek-Vlaamse politieke kamp tegen het Vlaamse Front, die vanaf eind 1919 zowel in editoriaalen van *De Standaard* als in redactionele richtlijnen van Van Cauwe-

laert tot uiting kwam. Het lijkt niet uitgesloten dat hij de radicaal-flamingantische De Pillecyn stilzwijgend de hand boven het hoofd hield.

Over de politieke strategie en de tactiek waren de beide protagonisten van de krant het vanaf eind 1919 blijkbaar niet meer volledig eens. Zo had Van Cauwelaert vooral tactische oogmerken met zijn voorzichtig uitgedrukte voorkeur voor een „democratische concentratie” (eind december 1919), terwijl Van de Perre ongetwijfeld strategisch dacht, toen hij een half jaar later de onontkoombaarheid van een „democratische regering” poneerde. Bovendien stond laatstgenoemde sceptisch tegenover de operatie-goodwill, waaraan het blad door toedoen van vnl. Van Cauwelaert zijn medewerking verleende.

In de verwarring die heerste in het katholiek-minimalistische kamp na de totstandkoming van het Frans-Belgische militaire akkoord, kwam het in de krant via Vrije tribunes tot een heuse discussie tussen Van de Perre en van Cauwelaert. Bij die gelegenheid gaven ze allebei hun zienswijze op de rol van het dagblad. Volgens Van Cauwelaert moest de redactie zich bewust zijn van de zending van de krant „aan het hoofd van een Groep”, waarmee hij in de eerste plaats de Kamergroep bedoelde. Van de Perre daarentegen beklemtoonde het „vrij en onafhankelijk” karakter van het blad, ook al maakte hij zich geen illusies over het effect van een dergelijke houding.

Na deze wat penibele affaire voerde Van de Perre in oktober 1920 een kortstondige doch intense campagne waardoor hij het katholiek-Vlaamse politieke leiderschap van Van Cauwelaert dik in de verf zette. Wellicht ondernam hij deze actie in overleg met de betrokkene, die onmiddellijk daarna, in het voetspoor van zijn „uitdager”, uiting gaf aan zijn politieke vastberadenheid. In eenzelfde verstandhouding bepaalden ze in november hun houding tegenover de regering-Carton de Wiart.

T.a.v. het amnestievraagstuk, dat vanaf het tweede semester van 1921 tot in het voorjaar van 1922 aan de orde was, hield *De Standaard* zich even gedeisd als Van Cauwelaert. Minder vanzelfsprekend was het stilzwijgen van Van de Perre, die voorstander was van een „zo ruim mogelijk opgevatte amnestie”. Vermoedelijk wou hij deze „brandende” kwestie niet nog meer aanwakkeren. Een combattieve Van de Perre was de bezieler van de campagne die de krant gedurende zes maanden voerde rond de Antwerpse schepen- en burgemeesterkwestie. Hij pakte zijn tegenstrevers ongemeen hard aan en tegenover medestanders, zijn „goede vriend” Van Cauwelaert inclusief, wiens zaak hij hartstochtelijk verdedigde, toonde hij zich soms vrijmoedig. In tegenstelling tot Van Cauwelaert had hij geen oren naar de bezwerende vermaningen van een verontruste Van de Vyvere. Ook lag zijn onafhankelijkheidsverklaring t.a.v. de Kamergroep niet in de lijn van Van Cauwelaerts verzoek aan de redactie tot „zekere terughoudendheid”, een „leidend orgaan” waardig. De benoeming van Van Cauwelaert tot burgemeester maakte in de ogen van Van de Perre een en ander goed..., maar vergeten deed hij niet.

Ten tijde van de vorming en de installatie van het ministerie-Theunis in december 1921, toonde Van de Perre zich aanvankelijk betrouwbaar-welwillend, vervolgens ontuchtend-waarschuwend en tenslotte sceptisch-afwachtend. Zodoende wilde hij twee prioriteiten verzoenen, nl. steun verlenen aan de „conditionele” Van Cauwelaert en het imago van het dagblad bijsturen in deze periode van herabonnering. Minder gelukkig wellicht was hij met de drukking die overtuigde voorstanders van regeringsdeelneming op de kranteleiding uitoefenden.

Van de Perre, die sukkelde met zijn gezondheid, liet zich in de loop van 1922 en 1923, ten tijde van de hogeschool- en legerkwesie, niet onbetuigd. De meeste van zijn opgemerkte interventies waren gericht tot de Kamergroep, die hij tot standvastigheid opriep. Zoals voorheen wilde hij met die stellingnamen zowel de zelfstandigheid van de krant beklemtonen als steun verlenen aan een vastberaden Van Cauwelaert. Na de „ineenzakking” van de Groep proclameerde hij eind november 1923 de „volledig onafhankelijke” houding van het blad t.a.v. de Kamergroep. Toen hij deze een maand later zwaar op de korrel nam, zag Van Cauwelaert zich genoopt hem publiekelijk terug te fluiten. Van de Perres uitlatingen sorteerden nochtans effect, daar het editoriale aandeel van de twee parlementaire commentatoren aanzienlijk afnam en de krant, in het voetspoor van Van Cauwelaert, „haar eigen gang” ging.

Ondertussen was Van de Perre in het dagblad van wal gestoken met de campagne tegen het Frans-Belgische handelsverdrag, dat Van Cauwelaert op parlementair vlak bekampte. Op instigatie wellicht van eerstgenoemde ging de krant in februari 1924 zo fel tekeer, dat Van Cauwelaert olie op de golven moest gieten om zijn zaak niet te verbrodden. Met die geslaagde actie kwam vroegtijdig maar niet onvoorzien een einde aan de editoriale bedrijvigheid van A. Van de Perre. Zijn overlijden op 4 augustus 1925 betekende voor de krant de definitieve afsluiting van een tijdperk: met hem verloor ze haar strijdbaar, niet-parlementair boegbeeld. V. Claes, die zich blijkbaar geroepen voelde om vanaf maart 1924 het politieke gebeuren vanuit radicaal Vlaams-democratisch oogpunt te becommentariëren, was niet bij machte om dat verlies goed te maken.

Prosper Poulletlaan 41
3200 Kessel-Lo